

หลักสูตร การสานปลาตะเพียนโบราณ จำนวน 15 ชั่วโมง

ความเป็นมา

ปลาตะเพียนสาน เป็นงานประดิษฐ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทย เดิมมักใช้โบราณมาทำเป็นเส้นแผ่นยาว ๆ บาง ๆ มาตากแดด 2-3 นาที แล้วมาสานเป็นรูปปลาตะเพียน เนื่องจากโบราณมีโครงสร้างที่แข็งแรง แล้วลงสีให้สวยงาม จากนั้นก็นำมาประกอบเป็นโมบาย สมัยก่อนคนไทยมีอาชีพทำนาเป็นหลัก เป็นส่วนใหญ่ ในकुคองก็จะมีปลาตะเพียนเป็นจำนวนมาก ปลาตะเพียนสาน จึงเป็นสัญลักษณ์แห่ง ความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากช่วงที่ ปลาโตเต็มที่นั้น เป็นช่วงเดียวกับ ช่วงเวลาที่ ข้าวตกรวง นอกจากนี้ผู้ใหญ่มักจะแขวน ปลาตะเพียนสาน ไว้เหนือเปลเด็ก เพื่อเป็นการอวยพร ให้เด็กสุขภาพแข็งแรงอีกด้วย ปลาตะเพียนสาน มี 2 ชนิด คือ ชนิดลวดลายและตกแต่งสวยงาม ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 และอีกชนิดหนึ่ง เป็นเพียงสีโบราณตามธรรมชาติ

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอเมืองสุโขทัย ได้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ งานจักสานเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ อย่งหนึ่งของคนไทย แสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สามารถนำวัสดุจากธรรมชาติมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ และแสดง ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยที่สอดแทรกประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของ คนไทยไว้อย่างชัดเจน ปัจจุบันความนิยมการสานปลาตะเพียนไปแขวนเปลให้เด็กก่อนอาจจะเหลือ น้อยมาก แต่กลายเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนและสร้างรายได้ให้ครอบครัวได้เป็นอย่างดีทำได้โดยการปลูกจิตสำนึกและสร้างค่านิยมของคนไทยให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นว่าหลักสูตร การสานปลาตะเพียนโบราณ สามารถช่วยให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และสามารถสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับครอบครัว โดยเน้นการต่อยอด และความหลากหลายของรูปแบบ การออกแบบ ของการสานโบราณ เพื่อให้ผลงานที่ออกมาเป็นที่ยอมรับของตลาด และสามารถจำหน่ายเป็นอาชีพเสริมได้

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อส่งเสริมและสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อส่งเสริมการใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
3. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะในการสานปลาตะเพียนจากโบราณ
4. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือพัฒนาอาชีพ เป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

กลุ่มเป้าหมาย

1. ประชาชนอำเภอเมืองสุโขทัย
2. ผู้ที่ไม่มีอาชีพ

ระยะเวลา 15 ชั่วโมง

ภาคทฤษฎี 4 ชั่วโมง

ภาคปฏิบัติ 11 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตร

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
1.	ประวัติความเป็นมา ความเชื่อของการสานปลาตะเพียน	1.1 เพื่อส่งเสริมและสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.1 ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ ของการสานปลาตะเพียน	วิทยากรให้ความรู้ 1. วิทยากรอธิบายให้ความรู้ประวัติความเป็นมา ความเชื่อของการสานปลาตะเพียน	1	2
2.	วัสดุ อุปกรณ์ การสานปลาตะเพียน	1.2. เพื่อทราบข้อมูลวัสดุ อุปกรณ์ การของสานปลาตะเพียน	2.1 วัสดุ อุปกรณ์ ที่เหมาะสม	2. แนะนำ วัสดุ อุปกรณ์ การสานปลาตะเพียน - ไบลานธรรมชาติ - สีย้อมธรรมชาติ - ปิ่นยี่งาว - กรรไกร - เข็มเย็บผ้า - ด้ายร้อยมาลัย - ทางมะพร้าว	-	2
3.	คุณประโยชน์ของไบลาน	1.2. เพื่อให้มีความรู้เรื่องวิธีการย้อมสีไบลานธรรมชาติ	3.1 ประโยชน์ของไบลาน วิธีการรีดไบลานให้เรียบ	3. วิทยากรให้ความรู้ไบลานเป็นไปไม้มงคล ทำมาจากยอดลาน นำมาทำแห้งโดยการอบมีสีขาวนวล สำหรับจารไบลานทำคัมภีร์ทางศาสนา งานหัตถกรรม หัตถศิลป์ งานประดิษฐ์ต่างๆ งานวัดอุ้มงคลวิธีการจัดเก็บไบลาน นำไบลานที่ได้มา ตากแดดจัดๆ เก็บไบลานขณะที่ไบลานยังอยู่กลางแดดจัด ห่อด้วยพลาสติกและใส่ตัวดูดความชื้นไว้ด้วยวิธีนี้จะทำให้ไบลานแห้ง ไม่เป็นเชื้อรา และเปลี่ยนสีน้อยมาก นำไบลานที่จะรีดเช็ดด้วยผ้าชุบน้ำ ทำให้ไบลานชื้น และใช้เตารีดรีดไปเรื่อยๆ ไบลานจะเรียบ	1	2
4.	การย้อมสีไบลาน		4.1 ขั้นตอนและวิธีการย้อมสีไบลาน	- ต้มผงสีย้อมกับน้ำให้เดือดสักพัก ยกกลงให้น้ำที่ต้ม	1	

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
				<p>อุ่นถึงค่อนข้างร้อน แล้วนำไปไลนที่จะย้อมไปแช่ แต่ใบลานที่จะนำไปย้อม ต้องไม่เคยผ่านการรีดมาก่อน เพราะรีดแล้วสีจะติดไม่สม่ำเสมอ</p> <p>- วิธีรีดใบลานด้วย</p> <p>ความร้อนสูง ต้องนำใบลานที่จะรีดไปราดด้วยน้ำ เช็ดด้วยผ้าแห้ง แล้วรีดด้วยความร้อนสูงๆ ผ่านไปเร็วๆ จะทำให้เรียบ ชื่นเงา และอ่อนนุ่มสามารถนำไปพับ ตัด ได้</p>		
5	การสานกระโจมปลา		วิธีสานส่วนประกอบของเครื่องแขวนปลาตะเพียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. รีดใบลาน 4 เส้น ให้ได้ขนาดกว้างประมาณ 1 นิ้ว 2. นำใบลานทั้งสี่เส้นมาพับทบครึ่ง สอดชิดกันตั้งให้ตั้ง 3. พับซ้อนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง สานส่วนที่เป็นแฉกให้เป็นรูปดาว 	30 นาที	
6	การสานกระทงเกลือ หรือ ดาวห้าแฉก		<p>เป็นส่วนที่ใช้สำหรับแขวนลูกปลาตะเพียนใบลานเพื่อเข้าชุดหรือเข้าพวงปลานั้นเอง นิยมใช้แต่งพวงปลานี่มีจำนวน 9 ตัว หรือ 12 ตัว ใช้ครอบอยู่ส่วนบนของลูกปลาที่ร้อยต่อลงมาจากแม่ปลาตัวใหญ่ โดยการแขวนลูกปลาต่อจากแม่ปลาตะเพียนในพวง โดยให้ห่างจากตัวแม่ปลาพอประมาณ การแขวนลูกปลาตะเพียนก็แขวนด้านใต้กระทงเกลือ เหมือนกับการแขวนแม่ปลาด้านใต้ กระโจมปลานั้นเอง ในส่วนของแฉกทั้งห้าแฉกก็ใช้เครื่องตกแต่งแขวนประดับให้สวยงาม เช่นเดียวกับ กระโจมปลา</p>	<p>วิธีสานกระทงเกลือ หรือ ดาวห้าแฉก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เลียดใบลาน 2 ใบ ให้ได้ขนาดตามต้องการ 2. นำใบลานมาวางซ้อน โดยให้ส่วนปลายด้านใดด้านหนึ่งทับซ้อนกัน ทำมุม 45 องศา 3. พับใบลานทั้งสองเส้นทับกันไปมา 6 ครั้ง 4. ใช้หัวแม่มือกดกึ่งกลางจับให้เป็นรูปกรวยแล้วใช้ใบลานที่เลือกอยู่พับสาม เหลี่ยม โดยรอบให้ได้ทั้งหมด 5 เหลี่ยมจะมีลักษณะเป็นดวงห้าแฉก 	30 นาที	2

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
			เช่นกัน			
7	การสานปลาตะเพียน			<p>วิธีการสานปลาตะเพียน</p> <p>1. นำใบลานมาตัดเป็นเส้นยาว จำนวน 2 เส้น</p> <p>2. นำใบลานเส้นที่ 1 มาพันมือ 2 รอบ</p> <p>3. นำใบลานหันได้แล้วตั้งมือที่พันออก ใช้มืออีกข้างหนึ่งจับไว้</p> <p>4. นำใบลานใบที่ 2 มาพับครึ่ง แล้วสอดเข้าไปในใบมะพร้าวที่พันไว้ในรอบแรก</p> <p>5. เสร็จแล้วให้ใช้ใบลานเส้นที่ 2 เส้นล่างสอดช่องใบลานเส้นที่ 1 ห่วงแรก</p> <p>6. กลับด้านหลังขึ้นมานำใบลานเส้นที่ 2 ปลายด้านล่างสอดช่อง แล้วดึงจัดให้สวยงาม</p> <p>7.</p> 		3

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
				ใช้กรรไกรตัดแต่ง ครีบและหาง 8. สานใบลานส่วนที่เป็นองค์ประกอบอื่นๆ เช่น กระจม กระจมเกลือ ใบไฟ เม็ดปักเป้า และลูกปลานำตัวปลาและ เครื่องประกอบอื่นๆบายสีให้สวยงาม		
รวม					4	11

สื่อการเรียนรู้

1. วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึก
2. ตัวอย่างเทียนตะคันดินเผา
3. ใบงาน

การวัดประเมินผล

1. ประเมินครั้งเดียวก่อนจบหลักสูตร
2. เกณฑ์การจบหลักสูตร จะต้องได้คะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

เงื่อนไขการผ่าน

1. มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
2. มีผลการประเมินตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
3. หลักฐานการผ่าน วุฒิบัตร ออกโดยสถานศึกษา

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดการกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
รวม					4	11

สื่อการเรียนรู้

1. วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึก
2. ตัวอย่างเทียนตะคันดินเผา
3. ใบงาน

การวัดประเมินผล

1. ประเมินครั้งเดียวก่อนจบหลักสูตร
2. เกณฑ์การจบหลักสูตร จะต้องได้คะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

เงื่อนไขการผ่าน

1. มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
2. มีผลการประเมินตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
3. หลักฐานการผ่าน วุฒิบัตร ออกโดยสถานศึกษา

ได้ตรวจสอบแล้วหลักสูตรเหมาะสม

(นางวาสนา แก้วทุ่ง)

เจ้าหน้าที่งานการศึกษาต่อเนื่อง

อนุมัติ

(นางสาวจิววรรณ จันทไชย)

ผู้อำนวยการ สกร.อำเภอเมืองสุโขทัย

ปฏิบัติหน้าที่ ผู้อำนวยการ สกร.อำเภอเมืองสุโขทัย

เห็นชอบ

(นายสุทธิชัย เข้มคง)

ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา